

Anlam Bilimi ve Sözcük Öğretimi Açısından “Sıkma” Sözcüğünün Kavram Alanının Belirlenmesi*

İsmail Yavuz ÖZTÜRK^{1**}

Gönderilme Tarihi: 16 Kasım 2021 Kabul Tarihi: 06 Aralık 2021
DOI: 10.38015/sbyy.1022301

Öz:

Her toplum çevresindeki nesne, durum, olay veya devinimleri kendi dilinin dizilim kurallarına uygun olarak ses bileşimine dönüştürüp kavram hâline getirir. Bu eylemi bazen kendi dilinin kök ve eklerini kullanarak bazen benzerliği olan başka kavramlara aktararak bazen de yabancı bir dilden bağımlı veya bağımsız biçimbirimler olarak gerçekleştirir. Gösterge olarak adlandırılan bu bileşim, başlangıçta tek bir anlama gönderimde bulunurken zamanla toplumsal ve bireysel yaşantıların etkisiyle kalıplaşmış yaygınlaşarak bu temel anlamla ilişkili yeni anlamlar kazanmaya; diğer bir ifadeyle başka kavram veya kavramlara gönderimde bulunmaya başlar. Bu anlamların tespiti, ilgili dil biriminin kavram alanını belirlemek, eş deyişle anlam sınırlarını çizmek adına gereklidir. Dil canlı bir varlık olduğundan bir sözcüğün temsil ettiği anlamların değişim olasılığı hesaba katılarak bu işlem belirli aralıklarla yapılır. Bu araştırmada da Türkçenin eski sözcüklerinden/göstergelerinden biri olan “sıkma”nın geçmişten bugüne gerek biçim yönünden incelenmesi gerekse anlam sınırlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma modelindeki bu çalışmada literatür taraması yoluyla adı geçen sözcük üzerine yapılmış çalışmaların olup olmadığına bakılmış, ardından doküman analizi yöntemi kullanılarak sözcüğün geçtiği kaynaklar taranmıştır. Bulgulara göre sözcüğün ilk dönemlerde “daracak” ve “paçası dar olan bir potur türü” anlamlarına sahipken içinde bulunulan zamanda Türkiye’nin çeşitli bölgeleri ile birlikte Irak ve Azerbaycan’a kadar çok geniş bir coğrafyada, 25 farklı anlama gönderimde bulunacak şekilde kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. Anlam bilimi, sözlük bilimi ve sözcük öğretimi çalışmalarına katkı sunacağı düşünülen bu araştırmanın sonunda araştırmacılara, Türkçe öğretmenlerine ve ders kitabı yazarlarına yönelik öneriler de sunulmuştur.

Keywords: Sıkma, kavram, anlam, anlam bilimi, sözlük bilimi, sözcük öğretimi.

Abstract:

Every society transforms the objects, situations, events or movements around it into a sound combination in accordance with the sequencing rules of its own language and turns it into a concept. It performs this action sometimes by using the root and suffixes of its own language, sometimes by transferring them to other similar concepts, and

Atf:

Öztürk, İ. Y. (2021) Anlam bilimi ve sözcük öğretimi açısından “sıkma” sözcüğünün kavram alanının belirlenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 5(2), 472-492. <https://doi.org/10.38015/sbyy.1022301>

¹Mersin University, Turkey. Orcid ID: 0000-0001-6256-4387

*Bu çalışma 2019 yılında, Uluslararası Erdemli Sempozyumu’nda yazar tarafından sözlü olarak sunulan “Anlam Bilimi Işığında Sıkma Kavramına Bir Bakış” başlıklı bildiri metninin genişletilmiş hâlidir.

**Corresponding Author: iyavuzozturk@mersin.edu.tr

sometimes by taking dependent or independent morphemes from a foreign language. While this combination, which is called a sign, initially refers to a single meaning, it becomes stereotyped and widespread with the influence of social and individual experiences over time, gaining new meanings related to this basic meaning; in other words, it begins to refer to other concept or concepts. Determination of these meanings is necessary in order to determine the concept area of the related language unit, in other words, to draw the boundaries of meaning. Since language is a living entity, this process is done at regular intervals, taking into account the possibility of changing the meanings of a word. In this research, it is aimed to examine the "sıkma", one of the old words/signs of Turkish, from the past to the present, both in terms of form and to determine the limits of meaning. In this study within the qualitative research model, it was checked whether there were studies on the mentioned word through literature review, and then the sources in which the word was used were scanned using the document analysis method. According to the findings, it has been determined that the word had the meanings of "slim" and "a type of pottery with a narrow leg" in the early periods, but in the current time it was used to refer to 25 different concepts in a very wide geography, from various regions of Turkey to Iraq and Azerbaijan. At the end of this study, which is thought to contribute to the studies of semantics, lexicology and vocabulary teaching, suggestions for researchers, Turkish teachers and textbook authors were also presented.

Key Words: Sıkma, concept, meaning, semantics, lexicography, vocabulary teaching.

GİRİŞ

İletişim, insanların duygularını ifade edebilmelerinin yanında, onların diğer canlılardan ayrı olarak düşünce ve bilgilerini biriktirip aktarabilme becerisine sahip olmasıyla farklı bir boyuta ulaşmış; doğal bir süreçtir. Böylece bireyler, çevresinde bulunmayan nesne, olay ve olgu ya da soyut varlıklar; hatta geçmişte olmuş-bitmişler ve gelecekte olabilecekler hakkında sınırları mekânları aşan ileti alışverişinde bulunabilmektedir. Bu da onları birey dairesinden toplum dairesine taşımakta, nesiller arasında köprü vazifesi görerek yaşamlarını devam ettirmelerini sağlamaktadır.

“Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim.” olarak tanımlanan (Türk Dil Kurumu, t.y.) iletişim, bu hâliyle bir ortaklığa işaret etmektedir. Söz konusu ortaklık kaynak ile alıcı arasında, döngü hâlinde ileti paylaşımıyla sağlanır ve iletişim bir sürece dönüşür. Tarafların üzerinde uzlaşmaya vardıkları ortak bir kodlama sistemine bu süreçte gereksinim vardır. Aksi takdirde kaynak tarafından alıcıya aktarılacak istenen ileti zihinde kalacak ve alıcıya ulaştırılamayacak, yani iletişim süreci oluşamayacaktır. Kaynak konumundaki kişinin zihninde soyut olarak bulunan ileti, kodlama sayesinde alıcının duyu organları yoluyla algılayabileceği somut forma dönüştürülür. Kod, çeşitli göstergeler ve bunların birbiriyle ilişkilerini düzenleyen kurallardan meydana gelmekte olup dil, bunlardan en yaygın kullanılanıdır (Deniz, 2011).

İnsan iletişiminin temel özelliği, onların gösterge üretebilmeleri ve ürettikleri göstergelerle doğal ve toplumsal çevrelerini açıklayıp anlamlandırabilmeleridir (Zıllıoğlu, 2007). Böylece kodlanan iletiler, içinde bulunulan zaman ve mekânı aşarak kuşaklar arası kültür, deneyim ve bilgi aktarımını mümkün kılmaktadır.

Gösterge kavramının tıpkı bir kâğıdın iki yüzü gibi birbirine sıkı sıkıya bağlı iki temel ögesi vardır: Gösteren ve gösterilen. Gösteren, gösterenin fiziksel, diğer bir deyişle biçime dayalı yönüdür (Aksan, 2007; Zıllıoğlu, 2007). Türkçe dil koduna ait *balık* sözcüğünü meydana getiren ve sırasıyla *b*, *a*, *l*, *ı*, *k* seslerini simgeleyen harflerin her biri gösterenin fiziksel yönüne örnektir. Gösterilen ise bir gösterenin anlam yönünü oluşturur. Diğer bir deyişle gösterenin yansıttığı kavramsal boyuttur. “Belli biçimiyle suda yaşayan yaratık” kavramı, bir gösteren

olarak *balık* sözcüğünün, aynı dili konuşanlarda ortak olan, zihinsel nitelikteki gösterilenidir (Aksan, 2007).

Türkçe dil koduna ait alfabedeki harfler, o dilin seslerini simgelemek amacıyla toplumun, üzerinde uzlaşmaya varması sayesinde kullanılır hâle gelmektedir. Aynı şekilde harflerin, ait oldukları dil kodunun belirlediği dizilim kurallarına uygun olacak biçimde bir araya getirilmesiyle üretilen sözcükler de yine toplumun, o sözcüğe ortak anlamlar yüklemesi yoluyla iletişim amaçlı kullanılabilir. Bu uzlaşma vasıtasıyla bugün, Türkçede kapı nesnesini göstermek için *pencere* yerine *kapı* sözcüğü kullanılmaktadır. Diğer taraftan pencere ve kapı nesnelere bütün toplumlarda vardır ama bunları simgeleyen göstergeler olan sözcükler, dilden dile değişiklik gösterir (Deniz, 2011). Böylece dile dayalı göstergelerde gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkinin nedensiz olduğu ortaya çıkar. Ayrıca başlangıçta tek bir kavrama gönderimde bulunan bir gösterge zamanla toplumsal ve bireysel yaşantıların etkisiyle kalıplaşarak yaygınlaşarak yeni yan anlamlar kazanmaya, eş deyişle birden fazla kavrama gönderimde bulunmaya başlar (Aksan, 2007; Zıllıoğlu, 2007). Bu durum dilin bitmiş bir yapıt değil, üretken bir zihin etkinliği olduğu; sürekli gelişim ve değişim gösterdiği şeklinde ilk kez Wilhelm von Humboldt tarafından ifade edilen bir gerçekliktir. Dolayısıyla sözcükler aslında ait oldukları toplumun kültürüyle, dünyayı algılayış ve düşünüş kalıplarıyla ilintili olup onların tarihsel süreçte temsil ettikleri anlamları tespit etmek, ait oldukları toplumun kültürünü, dünya görüşünü ve bunlardaki değişimleri ortaya koymak adına yararlıdır. Bu sayede dile ait kavramların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayacak sözcük öğretimi faaliyetlerine de gerekli verilerin sağlanması yönüyle zemin hazırlanır.

Köken itibarı ile Türkçenin en eski sözcüklerinden biri olması ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi (YÖK Tez), DergiPark Akademik, TR Dizin, CAB Direct, Ebsco Host, Education Index, Ideal Online, Journal Storage, Science Direct, Springer Link, Taylor&Francis Online ve Wiley Online Library veri tabanlarında yapılan tarama sonunda üzerine herhangi bir araştırmanın yapılmamış olması nedeniyle “sıkma” sözcüğünün hem geçmiş hem de günümüzde temsil ettiği anlamları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın, özellikle Türkçe sözlük ve sözcük öğretimi çalışmaları açısından bir boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda, aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Sıkma sözcüğünün biçimsel özellikleri nelerdir?
2. Sıkma sözcüğünün tarihî dönemlerde işaret ettiği anlamlar nelerdir?
3. Sıkma sözcüğünün işaret ettiği güncel anlamlar nelerdir?

YÖNTEM

“Sıkma” sözcüğünün kavram alanını belirlemeye yönelik bu çalışma nitel modelde yürütülen bir durum araştırmasıdır. Durum araştırması, araştırmacının kontrol edemediği olguların derinlemesine incelenmesi, betimlenmesi ve yorumlanmasına imkân verir (Paker, 2017; Yıldırım & Şimşek, 2006). Sözcüğün geçmişten bugüne değin temsil ettiği anlamların tespit edilebilmesi için doküman incelemesi (Creswell, 2016; Punch, 2011) yöntemine başvurulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma kapsamında ilk olarak “sıkma” sözcüğünün biçimsel özelliklerini ortaya koyabilmek adına dil bilimi ve dil bilgisi kaynakları ile sözlükler (Akalin, 2000; Aksan, 2003; Atalay, 1940; Aydın, 2014; Ayverdi, 2006; Çağbayır, 2007; Caferoğlu, 1968; Dil Derneği, 2012; Eren, 1999;

Ergin, 2006; Gülensoy, 2007; Gürsoy Naskali & diğ., 2007; Kanar, 2011; Kestelli, 2004; Nâzîmâ & Reşad, 2018; Nişanyan, 2015; Orkun, 2000; Özmen, 2001; Özsoy, 2006; Öztürk, 2009; Pakalın, 1993; Püsküllüoğlu, 2012; Rıfat, 2004; Sami, 1317; Şenol, 2013; Toparlı, 2003; Toparlı & diğ., 2003; Töven, 2004; Türk Dil Kurumu, 2009a; Türk Dil Kurumu, t.y.; Türkiye Bilimler Akademisi, 2011; Uysal, 2011) incelenmiştir.

İkinci aşamada Türkçe yazılı ilk eserlerden başlanarak birçok eser taranmış ve bunlarda “sıkma” sözcüğüne yer verip verilmediği tespit edilmiştir. İncelenen kaynaklar şunlardır: Adamović, 2014; Alimov, 2014; Arat, 1992; Argunşah & Güner, 2015; Árpád, 2010; Aşık Paşa, 1998; Ata, 1998; Ata, 2004; Ayazlı, 2016; Battal, 1997; Barutçu Özönder, 2011; Birkan & Korkut, 1998; Boz, 2002; Canpolat, 2018; Canpolat & Önler, 2007; Coşkun, 2019; Dağıstanlıoğlu, 2018; Dankoff, 2008; Dilâçar, 2003; Dilçin, 1991; Eraslan, 2001; Ergin, 1980; Ergin, 1994; Ergin, 2008; Gabain, 1988; Gulcalı, 2013; Gürsoy Naskali, 1995; Hacib, 2018; Hamilton, 1998; Hürmüzlü, 2013; İzbudak, 1936; Karaağaç, 1997; Karaağaç, 2005; Karabacak, 2002; Karamanlıoğlu, 2006; Karasoy, 1998; Kartal, 2003; Kaya, 1994; Kestelli, 2004; Koçu, 1967; Köktekin, 2007; Kurşun & diğ., 2003; Mahmudov, 2004; Mansuroğlu, 1947; Müller & Gabain, 1936; Ölmez, 2020; Önler, 1999; Özbay, 2014; Öztopçu, 1989; Öztopçu, 2002; Özyetgin, 1996; Parlatur & diğ., 2006; Rahimi, 2018; Redhouse, 2016; Sabuncuoğlu, 1999; Sağol, 1995; Sungur, 1994; Şenol, 2013; Tarlan, 1945; Tatçı, 2016; Tekcan, 2005; Tekin, 1993; Tekin & Tekin, 1993; Tekin, 2004; Tekin, 2019; Toparlı & Argunşah, 2008; Toparlı & diğ., 1999; Toparlı & diğ., 2000; Tulum, 2001; Tulum, 2011; Türk, 2018; Türk Dil Kurumu, 2009b; Uğurlu, 1987; Ünlü, 2013; Ünlü, 2017a; Ünlü, 2017b; Yavuz, 1991; Yıldırım, 2010; Yüce, 1993; Yüksel, 1965.

Üçüncü aşamada, genel ağ sayfalarında “sıkma” sözcüğüne yer verilmiş olan farklı türde yazılar belirlenmiştir.

Dördüncü aşamada ilgili sözcüğün temsil ettiği anlamlar, içinde geçtikleri kaynağın bağlamına uygun olarak tespit edilmiştir. Ardından anlam listesi “Türkçe eğitimi” ile “Türk dili ve edebiyatı” alanlarından üçer uzman kişinin görüşlerine sunulmuş; bu görüşler doğrultusunda listeye son şekli verilmiştir.

BULGULAR

Göstergeler ait oldukları kod sisteminin dizge kurallarına göre bir araya getirilen biçimsel yapı (gösteren) ile birlikte bu biçimsel yapıya bağlı olarak zihinde beliren nesne, olay ya da olgudan (gösterilen) oluşmaktadır. Bu bölümde Türkçe bir dil göstergesi olarak “sıkma” hem biçim hem de anlam yönlerinden irdelenmektedir.

“Sıkma” Sözcüğünün Biçimsel Özellikleri

Bu bölümde *sıkma* sözcüğü, biçimsel açıdan irdelenerek kendini meydana getiren birimler - anlam özellikleri de dikkate alınarak- ortaya konmaktadır.

Türkçenin köken bilgisi (etimoloji) sözlüklerine göre *sıkma* sözcüğünün, *sı-* fiil köküne, *-k-* fiilden fiil yapma eki ile *-ma* fiilden isim yapma ekinin/bağımlı biçimbiriminin getirilmesiyle oluştuğu saptanmıştır (Gülensoy, 2007, 766; Nişanyan, 2015). Akalın (2000), Aksan (2003), Aydın (2014)’ın ve Özmen (2001)’in eski Türkçeyi ve bu Türkçeyi yazılmış eserleri konu alan çalışmaları incelendiğinde de bu görüşe uygun ifadelerle karşılaşılmaktadır.

sık- fiil kökü, bu sözlüklerin verilerine göre, “*kırmak, sındırmak* (Aksan, 2003, s. 83; Aydın, 2014, s. 43, s. 117; Gülensoy, 2007, s. 761; Özmen, 2001, s. 918; Sami, 1317, s. 849), *dağıtmak* (Aydın, 2014), *fethetmek/zapt etmek* (Aksan, 2003), *bozmak* (Özmen, 2001; Sami, 1317), *kesmek* (Sami, 1317), *basıp mahvetmek* (Sami, 1317), *parçalamak, yenmek/mağlup etmek, (sözden) dönmek, (yemini) bozmak, gereğini yapmamak, hiçe saymak, kabul etmemek, (emri/hükmü) dinlememek, bertaraf etmek/ortadan kaldırmak, gölgede/geri planda bırakmak ve yırtmak* (Özmen, 2001)” anlamlarındaki *sı-* fiil köküne, *-k-* fiilden fiil yapma ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. *-k-* fiilden fiil yapma eki, Akalın (2000)’a göre getirildiği kökün anlamını kuvvetlendirmektedir:

alk-: bitirmek (al-, “vurmak” anlamına gelmektedir)

ök-: düşünmek (ö- de aynı anlama gelmektedir)

körük-: tamamıyla yanmak (kön-, “yanmak” anlamına gelmektedir)

Ergin (2006)’e göre söz konusu ek, işlek olmamakla birlikte bugün unutulmuştur. Eski Anadolu Türkçesinde birkaç örneği vardır: *dur-u-k-* (duraklamak), *sür-ü-k-* (sürülmek) gibi... Ona göre Azeri Türkçesindeki *doluk-* (dolu dolu olmak, yaşla dolmak) fiili de -eğer *dolu-k-* değil de *dolu-u-k-* ise bu ekle meydana getirilmiş demektir. Ergin, *kır-k-* ve *sar-k-* fiillerinde bu ekin bulunabilme ihtimali olduğundan bahsetmiştir.

Getirildiği köke ne tür bir anlam kattığı hakkında kesin bir görüş olmamakla beraber *sı-* fiil köküne getirilen *-k-* ekinin, fiilden fiil yapma görevine sahip olduğu ortadadır. *Sık-* fiil köküne ise eski Türk yazıtlarından Şine Usu Yazıtı¹, Divân-ü Lügâti’t-Türk² ile Dede Korkut hikâyelerinde³ rastlanmaktadır. Söz konusu sözcük günümüzde de kullanılır durumdaki “çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak; daraltmak, tazyik etmek; zorlamak, sıkıntı vermek, mustarip etmek (Ayverdi, 2006, s. 2777; Çağbayır, 2007, s. 4199; Kestelli, 2004, s. 430; Töven, 2004, s. 657; Uysal, 2011, s. 708)” eylemlerini temsil eder durumdadır:

“(…) seleneke sıkı sançdım (Selenga’ya sıkıştırıp mızrakladım) (Orkun, 2000, s. 168).”

“Ol üzüm sıkdı (O üzüm sıktı) (Atalay, 1940).”

“Oğlanun anası emçegin bir sıkdı südi gelmedi (…)” (Oğlanın anası memesini bir sıktı, süt gelmedi) (Özsoy, 2006, s. 74).”

“Ol üzümü sıkırlar al şarabı olur (Özsoy, 2006, s. 205).”

Divânü Lügâti’t-Türk’te bu fiil kökü temel alınarak oluşturulmuş ve “itişme, çarpışma” anlamlarına gelen *sıkış* isminin bulunduğu tespit edilmiştir.

¹ Şine Usu Yazıtına ait tam metne ulaşmak için bakınız: Orkun, H. N. (2000). *Eski Türk yazıtları (Birleştirilmiş Baskı)*. Türk Dil Kurumu.

² Divânü Lügâti’t-Türk’ün transkripsiyon metnine ulaşmak için bkz.: Atalay, B. (1940). *Divânü Lügâti’t-Türk tercümesi* (c. II). Türk Dil Kurumu.

³ Dede Korkut hikâyelerine ait transkripsiyon metnine ulaşmak için bkz.: Özsoy, B. S. (2006). *Dede Korkut kitabı (transkripsiyon-inceleme-sözlük)*. Akçağ.

Osmanlı Devri Türkçesinde *sık-* kökü, yukarıdakilere ek olarak *silahı boşaltmak* [Bir tabanca, bir tüfenk sıkı (Sami, 1317, s. 848)] ve “diş” sözcüğüyle beraber (diş sıkmak) *gayret etmek* (Sami, 1317, s. 849) anlamlarını da temsil edecek şekilde kullanılır duruma gelmiştir.

Bugün ise *sık-* fiil kökü Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğüne⁴ göre, *dar gelmek* (kıyafet konusunda); *basınçlı bir araçla fişkırtmak, püskürtmek* (yangına su sıkmak); *silahla ateş etmek* (Küçük hanım, tabancayı kalbine sıkmak istemiş) ve *yalan söylemek* fiillerini de göstermektedir.

-*ma* eki ise fiilleri hareket isimleri yapan -*mek*, -*mak* eklerinin aksine, iş isimleri yapan (Ergin, 2006) bir ektir. Bugün söz konusu ekin yardımıyla birçok nesne ve eşya ismi ya da sıfatı türetilmiştir (Ergin, 2006): dondur-*ma*, yaz-*ma* (eser), kavur-*ma*, dol-*ma*; dol-*ma* kalem, süz-*me* yoğurt, kar-*ma* liste vb. Dolayısıyla “sıkma”nın da bu türetmeye dayalı bir sözcük olduğu anlaşılmaktadır.

Sözcüğün Tarihî Dönemlerdeki Anlamları

Sıkma sözcüğünün geçmişte sahip olduğu anlamları ortaya koyabilmek adına Türkçenin tarihî başlıca eserleri taranmıştır. Buna göre söz konusu sözcük ilk olarak Rahatü'l-Ervâh'ta ve Kamûs-ı Türkî'de karşılaşılmıştır.

XVI. yy. bilginlerinden Burdurlu Şeyh Mahmud Raufî bin A'mâ Vâiz Murad'ın İslam ahlakından ve dinin âdap ve erkânından bahsettiği mensur kitabı Rahatü'l-Ervâh'ta, *sıkma* sözcüğü *daracık* anlamına işaret etmek üzere kullanılmıştır: “Şol avratlar ki arkalarında libasları var amma gendüler çıplaklardır ya'ni giydikleri libaslarını gayet sıkma giymek ile (...) (TDK, 2009a, s. 3415)” Çağbayır 'ın (2007, s. 4199) eserine göre de Osmanlı Türkçesinde sözcüğün aynı anlama gönderimde bulunduğu görülmektedir.

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde (Kurşun & diğ., 2003, s. 179) geçen “sıkma çarık” ibaresine göre sözcüğün “dar olma” durumunu betimlediği anlaşılmaktadır:

Cebe vü cevşene gark olmuş küheylân atlı, eli sııklı, beli şiş kılıçlı ve çiğini kalkanlı ve niçesi kılıçlı kebeli ve beli sadaklı ve tüfenkli Anzavurlar ve piyade tüfenklileri sıkma çarıklı ve cümlesi kırçıl ithiyârlar ve çoğu mutarraş ve saçlı Aznavurlardır kim her biri acebe-likâ ve garîbü'l-heykel âdemlerdir.

Kamûs-ı Türkî (1317, s. 849)'ye göre *sıkma*, hem *sık-* fiilinin hem de yukarısı potlu, aşağısı bacağa bitişik bir potur türünün (*laz poturu* da denilmektedir) adıdır. Aynı şekilde Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğünde de (Koçu, 1967, s. 205), Kamûs-ı Türkî'ye gönderimde bulunulduktan sonra “sıkma”nın, Üçüncü Sultan Selim zamanında Nizam-ı Cedîd neferlerine, İkinci Sultan Mahmud zamanında da Asâkir-i Mansûre neferlerine giydirildiği ve mavi çuhadan imal edildiği bilgisine yer verilmiştir. Pakalın (1993) da Mahmut Şevket Paşa'nın “Osmanlı Teşkilât ve Kıyafet-i Askeriyyesi” adlı eserine atıfta bulunarak sözcüğün Nizam-ı Cedîd ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye askerlerinin ve giydikleri, şalvar biçimli bir pantolon türünü temsil etmek üzere kullanıldığını dile getirmektedir. Dikkat edilirse sözcüğün hangi

⁴ Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts adresinden, 20.05.2015 tarihinde alınmıştır.

giysi türünü temsil ederse etsin bir noktadan “dar olma” durumuyla anlam olarak bağlantısının sürdüğü görülmektedir.

Görüldüğü üzere yazılı kaynaklara göre sözcükle ilk kez 16. yy. Osmanlı Dönemi Türkçesinde karşılaşmaktadır. Sözcük o dönem giyim-kuşam bağlamında, dar olma anlamıyla bağlantılı bir biçimde, farklı türde giysilerin adı veya ön adı olarak kullanılmıştır.

Sözcüğün Güncel / Bugünkü Anlamları

Eş zamanlı olarak bakıldığında zaman sıkma sözcüğünün çok geniş bir coğrafyada, birçok anlamda ve farklı görevlerde (ad ve sıfat) kullanılmakta olduğu görülmektedir. Bu anlamlar çeşitli eylemleri ifade etmenin yanında kıyafet, yiyecek ve araç-gereç adları veya ön adları şeklinde sınıflandırılabilir.

Eylem Adı Olarak “Sıkma”

“Sıkmak işi, eylemi (Ayverdi, 2006; Çağbayır, 2007; Dil Derneği, 2012; Püskülüoğlu, 2012; Türk Dil Kurumu, t.y.)” anlamı, *sıkma* sözcüğünün aynı zamanda temel anlamıdır. Bu yönüyle *sıkma*, temel anlamıyla, bir eylemin adıdır. İstanbul’da sepiciliğe has bir terim olarak derilerin suyunu sıkmakta kullanılan araca *sıkma makinesi* denmesi (Çağbayır, 2007, s. 4199; TDK, 2009b, s. 3609) de sözcüğün sık- eylemini temsil etme durumunu ortaya koyan bir diğer kullanımdır.

“Sıkıntı vermek, çamaşırı yıkadıktan sonra suyunu giderme işlemi ve yağlı tohumlardan sıkmak suretiyle yağın çıkarılması işlemi (Çağbayır, 2007)” de sözcüğün temel anlamının yanında fakat onunla ilişkili, diğer eylemleri temsil eden yan anlamlarıdır.

Ön Ad Olarak “Sıkma”

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne (Türk Dil Kurumu, t.y.) göre “sıkma” sözcüğü ön ad olarak şu anlamlara gelmektedir:

1. sınımsıkı bağlanmış,
2. sıkılmaya, suyu alınmaya elverişli.

Aşağıda sözcüğün hem bu anlamlara hem de bunlardan farklı olarak “basınç uygulamak suretiyle sıkıştırılmış” veya “daracak” anlamlarına işaret eden kullanımlar sunulmaktadır:

Afyon ve yöresinde erkeklerin yöresel kıyafet kapsamında giydikleri gömleğe *sıkma yelek* (Şenol, 2013, s. 299) dedikleri, böylece sözcüğü ön ad göreviyle kullandıkları tespit edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Sıkma yelek

“Kadınların sokağa çıkarken saçlarını ince bir ipek tül ile sarmak suretiyle meydana getirdikleri bir tür baş bağlama biçimi, bu şekilde bağlanmış kadın başı” ve hatta “başını öyle bağlamış olan kadın (Çağbayır, 2007, s. 4199)” için *sıkma baş*; Afyon’da fesin üzerine penezlerin dikili olduğu, iki sıra olursa nişanlılığı, tek sıra olursa evliliği simgeleyen bir başlık türü için *sıkma başlık* (Şenol, 2013, s. 299) denmesi vücudun baş bölgesinde de “sıkma” sözcüğünden ön ad göreviyle yararlanıldığını göstermektedir. Sözcüğün bu kullanımlarda “sımsıkı bağlanmış” anlamına gönderimde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Mersin’in Gülnar ilçesinde, barutun namludan bir bezle basılıp sıkıştırılmasıyla ateşlenebilen dolma tüfeği temsil etmek üzere “sıkma tüfek” dendiği tespit edilmiştir:

“Bizim evin duvarında asılı dururdu, sıkma tüfek denirdi. Barutu içine basardın bezle. En son bir bez daha basıp sıkıştırırdın. Barutu çok koyarsan veya namlu içi temiz olmazsa namlu yarılr. Barutu az koyarsan iyi atmaz. İlk bezi ve barutu çok sıkıştırırsan tepmesi çok olur (İ. Baldemir ile kişisel iletişim, 08.09.2021).”

“Barutu ağızdan dökülüp bezle sıkıştırılan tüfeğe derlerdi sıkma tüfek diye. Asıl adı dolma tüfektir. Namlusuna örümcek ağ yapsın veya çamur kaçsın, ateşlerken namlu dağılırdı. Çoğu acemi avcı bu yüzden babama tüfeğini tamir ettirmeye gelirdi (M. İgde ile kişisel iletişim, 10.09.2021).”

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere “sıkma” sözcüğü “basınç uygulamak suretiyle sıkıştırılmış” anlamını temsil eden bir ön addır. Benzer kullanım kehribar tozlarının çeşitli kimyasallarla bir araya getirilip iyice sıkıştırılmasıyla üretilmiş bir tespah türü olan “sıkma kehribar” da da mevcuttur.

İzmir ve Malatya’da bulgur ve unla yapılıp üzerine domates ve soğanlı sos ilave edilerek sunuma hazır hâle getirilen bir yemek türüne *sıkma köfte* adı verildiği belirlenmiştir.⁵ Buradaki kullanım, sözcüğün “basınç uygulamak suretiyle sıkıştırılmış” ön adını temsil ettiğini ortaya koymaktadır. Aynı mantıkla Amasya ve Kahramanmaraş’ta tüketilen, elle sıkıldıktan sonra kurutulan bir tür tarhana için *sıkma tarhana*⁶; yine elle sıkılarak üretilen ve Gaziantep ile Kahramanmaraş’ta meşhur olan bir çeşit peynire *sıkma peynir*⁷ denmektedir.

Yiyecek adı olmanın yanında “sıkma”nın, Türkiye Türkçesinde suyu çıkarılmaya uygun meyve veya sebzeyle nitelemek için de kullanıldığı (örneğin, “sıkma portakal”) Büyük Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu, t.y.), Dil Derneği tarafından yayımlanan Türkçe Sözlük (Dil Derneği, 2012, s. 1404), Ayverdi (2006, s. 2776), Çağbayır (2007, s. 4199) ve Püsküllüoğlu’nun (2012, s. 1683) çalışmalarında dile getirilmiştir.

Kıyafet Adı Olarak “Sıkma”

Eylem temsilinin yanında, *sıkma* sözcüğü Türkiye’de ve Irak Türkmen Türkçesinde birbirinden farklı kıyafet türlerinin adı olarak da varlık göstermektedir. Bunlar arasında belki de en dikkat çekici olanı Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğüne (Hürmüzlü, 2013, s. 275) göre sözcüğün, bir kadın iç çamaşırı türü olan “sütyen” anlamına gelmesidir. Bu anlama en yakın şekliyle -fakat daha genel anlamıyla- sözcük, Anadolu’nun büyük bir bölümünde (Afyon, Burdur, Denizli, İzmir, Çukurova, Tokat, Sivas, Ankara ve Konya ağızlarında) “iç çamaşırı (Çağbayır, 2007, s. 4199; Şenol, 2013, s. 299)”na gönderimde bulunmaktadır. Yine bu anlamda, Isparta’nın bazı yörelerinde *sıkman*; Kayseri’de (Bünyan yöresi) *sıttırma* sözcükleri kullanılmaktadır (Şenol, 2013, s. 299).

Afyon’un Emirdağ ve Bayat, Burdur’un Gölhisar ve Yusufça yörelerinde *sıkma*, “gömlek, bluz (Şenol, 2013, s. 299)”; Çankırı’nın Karatekin, Ordu’nun Ünye ve Konya’nın Kızılviran yörelerinde ise “kısa paltı, ceket (Şenol, 2013)” anlamlarına gelmektedir. Yine “yelek” anlamına gönderimde bulunmak üzere Irak Türkmenleri arasında, İstanbul-Bağlıca’da ve Artvin-Ardavuç’ta (h sesinin hırlatılarak çıkartıldığı) *sıhma* (Hürmüzlü, 2013, s. 275; TDK, 2009b, s. 3606) sözcüğünün telaffuz edildiği belirlenmiştir. Ayrıca Şanlıurfa’da kadınların, sıcak tutması için entarilerinin üzerine giydikleri; bezden, kalınca yapılmış yelege *sıhma* (Şenol, 2013, s. 299) adı verilmektedir.

Püsküllüoğlu (2012, s. 1683) sözcüğün “kadınların giydiği dar bir yelek” türünü temsil ettiğini dile getirmektedir. Buna uygun olarak “kollu ya da kolsuz, vücudu korse gibi saran kadın yelegi” manasında Isparta’nın Atabey, Kayaköyü; Burdur’un Kavak-Yeşilova; Çankırı’nın Söğüt, Bilecik, Kurşunlu; Eskişehir’in Atlasköy, Sivrihisar; Çorum’un Satıyüzü, Eski Alibey, İskilip; Kayseri’nin Salkurma; Niğde’nin Bor yörelerinde ve ayrıca Şanlıurfa ile Konya’da *sıkma* sözcüğü kullanılmaktadır (Çağbayır, 2007, s. 4199; Şenol, 2013, s. 299; TDK, 2009b, s. 3607). Aynı manayı temsilen Isparta-Keçiborlu’da, Hatay-Dört Yol, Erzin’de *sıkman*; Kırıkkale-

⁵ Bu bilgiye <https://izmirdenlezzetler.com/2018/02/sikma-kofte-sarimsakli-kofte/>, <https://www.ustayemektarifleri.com/yoresel-yemekler/sikma-kofte-malatya>, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/malatya/neyenir/sikma-kofte> adreslerinden, 06.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

⁶ Bu bilgiye <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/neyenir/amasya-sikma-tarhana-corbasi>, <https://lezzetler.com/sikma-tarhana-corbasi-kahramanmaras-vt81848> adreslerinden, 20.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

⁷ Bu bilgiye <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/anteppeyniri>, <https://www.hurriyet.com.tr/lezizz/galeri-maras-sikma-peynirinin-sirini-kesfettiler-41285399/5> adreslerinden 12.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yahşihan’da ve Kayseri-Pınarbaşı’nda *sıktırma* sözcükleri telaffuz edilmektedir (Şenol, 2013, s. 299; TDK, 2009b, s. 3607).

Çanakkale’nin Biga, Mersin’in Kusköy yöreleri ile birlikte Amasya’da, kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş dizi, yani gerdanlık için de *sıkma* denmektedir (Şenol, 2013, s. 299; TDK, 2009b, s. 3608).

“Sıkma”nın kıyafet sınıfındaki anlamları bunlarla da sınırlı değildir. Vücudun üst kısmının yanında altına giyilen giysi türlerini simgelemek için de bu sözcükten yararlanıldığı saptanmıştır. Buna göre Tokat ve Sivas ile Edirne’nin Kayık yöresinde *sıkma* -tıpkı Osmanlı Dönemi’ndeki askerî kıyafette olduğu gibi- bir pantolon veya şalvar türü anlamlarına gelmektedir (Çağbayır, 2007, s. 4199; Şenol, 2013, s. 299, TDK, 2009b, s. 3607).

Yiyecek Adı Olarak “Sıkma”

Sıkma sözcüğü, eylem ve kıyafetlerin yanı sıra bazı yiyecekleri temsil etmek veya nitelemek amacıyla da kullanılmaktadır. Bu kullanımlar aşağıda açıklanmaktadır:

Akdeniz Bölgesi’nde (Mersin’in Tarsus, Erdemli, Silifke, Mut ve Gülnar; Karaman’ın Ermenek; Adana’nın Kozan ve Tepecikören yörelerinde ve Antalya’da) sözcük, sac ekmeği (bazlama) arasına peynir, çökelek, soğan, kıyma, patates konarak katlanmış dürümü temsil etmek üzere kullanılmaktadır (Çağbayır, 2007, s. 4199; Koca & Yazıcı, 2014, s. 39; TDK, 2009b, s. 3609; Uysal, 2011, s. 708). Hatta bu yiyeceğin meydana getirilmesi işlemine de “sıkma sıkma” adı verilmektedir (Çağbayır, 2007, s. 4199; TDK, 2009b, s. 3609).

Şekil 2. Akdeniz Bölgesi’ne has bir yemek türü olan sıkmaya dair çeşitli görünümeler

Karaman’da, “temel malzemesi bulgur olan ve küçük yumru şekli verilen bir batırık türü (Uysal, 2011, s. 708)” için de *sıkma* denmektedir.

Şekil 3. Bir yemek türü olan batırık (soldaki) ve sıkma (sağdaki)

Yapılan kişisel görüşmelerde sözcüğün aynı anlamda Mersin’in Erdemli, Silifke, Gülnar, Aydıncık ilçelerinde de kullanıldığı belirlenmiştir:

Ben pek sevmem ama bizim buralarda çok yaparlar. Gülnar’dan Aydıncık’a kadar herkes bilir. Kısırın sulu hâliyle çok karıştırıyorlar ama aynı değil. Fıstıkla yapılıyor bu (İ. Palaz ile kişisel iletişim, 22.08.2021).

Erdemli’ye has bilirdim fakat aslen Karaman-Ermenek’e aitmiş. Çok severim. Bol limonlu çok lezzetli olur (M. Topal ile kişisel iletişim, 13.04.2020).

Silifke’de bilmeyen yoktur. Yazın sıcakta içi buzlu mis gibi olur, ferahlatır. İçinde yok yok. Bilmeyen biri görünüşüne bakıp yadırgayabilir önce ama bir yerse vazgeçemez (H. Döngel, 09.03.2021).

Adana’da mercimekle yapılan köfte için *mercimekli sıkma* dendiği saptanmıştır.⁸

Maraş’ın Afşin yöresinde, Aydın⁹ ve Adana’da, bulgur ve kıyma ile yapılan köfteye “sıkma” dan hareketle *sıkmaç*; Erzincan’da ise *sıkmaköfte* (TDK, 2009b, s. 3609) dendiği tespit edilmiştir.

⁸ Bu bilgiye <https://lezzetler.com/mercimekli-sikma-kozan-adana-vt64062>, <http://www.radikal.com.tr/yemek-tarifleri/mercimekli-sikma-tarifi-1230837/> adreslerinden, 07.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

⁹ Bu bilgiye <http://imamkoy.com/index.php/aydin-imamkoy-dugun-yemekleri-ve-yoresel-yemeklerimiz/> adresinden, 10.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

Şekil 4. Sıkmaköfte

İçine soğan ve kıyma koyularak sıkılan mantı için de Niğde’de bu sözcükten yararlanılmaktadır (Çağbayır, 2007, s. 4199; TDK, 2009b, s. 3609).

Sıkma sözcüğünün Kastamonu-Küre’de bir çeşit hamur tatlısı olan *lokma* yerine varlığını sürdürmekte olduğu belirlenmiştir (Çağbayır, 2007, s. 4199; TDK, 2009b, s. 3609).

Şekil 5. Kastamonu-Küre’de *sıkma* olarak adlandırılan tatlı

Sadece Anadolu’da değil, Azerbaycan’da da *sıkma*, yiyecek adlandırmada kullanılan bir sözcüktür. “Kələm sıxması” olarak adlandırılan ve Türkiye Türkçesine “lahana sıxması” olarak çevrilebilecek bir yemek için bu sözcükten yararlanılmaktadır.¹⁰

¹⁰ Bu bilgiye <http://dadli.az/quru-yemekler/1935-kelem-sixmasi-resepti.html> adresinden, 02.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

Şekil 6. Kələm sıkması (lahana sıkması)

Araç-Gereç Adı Olarak “Sıkma”

Sıkma sözcüğünün, Amasya’da bir çeşit av tüfeği (Çağbayır, 2007, s. 4199; TDK, 2009b, s. 3609) ve Afyon’da at arabalarının iki tekerini birbirine bağlayan malzeme (Boz, 2002, s. 320) için kullanılması onun, araç-gereç adı olarak da varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

En eski Türk yazıtlarından günümüze değin kullanılmakta olan *sı-* ve *sık-* eylemlerine, *-ma* fiilden isim yapma ekinin getirilmesiyle oluşturulmuş *sıkma* sözcüğü Türkiye’nin çeşitli bölgeleri ile birlikte Irak ve Azerbaycan’a kadar çok geniş bir coğrafyada, çok geniş anlam yelpazesine sahip olarak kullanılmaktadır. İncelemelerin sonunda belirlenen 25 anlam aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 1. Sıkma sözcüğünün temsil ettiği anlamlar

Anlam	Varlığını koruma durumu
dar/daracık	Osmanlı Dönemi’nden beri devam ediyor.
Üçüncü Sultan Selim zamanında Nizam-ı Cedid neferlerine İkinci Sultan Mahmud zamanında da Asâkir-i Mansûre neferlerine giydirilen ve mavi çuhadan imal edilmiş; yukarısı potlu, aşağısı bacağa bitişik, şalvar biçimli bir pantolon türü	Sadece 18-19. yüzyıl Osmanlı belgelerinde geçiyor.
sıkmak işi, eylemi	Güncel Türkçe Sözlükte mevcut, dolayısıyla varlığını devam ettiriyor.
sıkıntı vermek	Ötüken Türkçe Sözlükte (Çağbayır, 2007) mevcut ve varlığını devam ettiriyor.
çamaşırı yıkadıktan sonra suyunu giderme işlemi	Ötüken Türkçe Sözlükte (Çağbayır, 2007) mevcut ve varlığını devam ettiriyor.
yağlı tohumlardan sıkmak suretiyle yapın çıkarılması	Ötüken Türkçe Sözlükte (Çağbayır, 2007) mevcut ve varlığını devam ettiriyor.
sımsıkı bağlanmış	Güncel Türkçe Sözlükte mevcut, dolayısıyla varlığını devam ettiriyor.
sıkılmaya, suyu alınmaya elverişli	Güncel Türkçe Sözlükte mevcut, dolayısıyla varlığını devam ettiriyor.
basınç uygulamak suretiyle sıkıştırılmış	Güncel genel ağ sayfaları ile kişisel görüşmelere göre hâlen kullanılıyor.

sütyen	Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğüne (Hürmüzlü, 2013) göre Irak Türkmen Türkçesinde hâlen kullanılıyor.
yelek	Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğüne (Hürmüzlü, 2013) ve Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (Türk Dil Kurumu, 2009b) göre Irak Türkmen Türkçesinde ve Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
iç çamaşırı	Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğüne (Şenol, 2013) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
gömlek, bluz	Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğüne (Şenol, 2013) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
kısa palto/ceket	Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğüne (Şenol, 2013) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
entari üzerine giyilen; bezden, kalınca kadın yeleği	Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğüne (Şenol, 2013) göre Şanlıurfa’da hâlen kullanılıyor.
kollu ya da kolsuz, vücudu bir korse gibi saran, bir tür kadın yeleği	Ötüken Türkçe Sözlük (Çağbayır, 2007), Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğü (Şenol, 2013) ile Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında varlığını devam ettiriyor. Ayrıca Güncel Türkçe Sözlükte mevcut, dolayısıyla varlığını devam ettiriyor.
kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş dizi, gerdanlık	Halk Kültürü ve Etnografya Terimleri Sözlüğü (Şenol, 2013) ile Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
sac ekmeği (bazlama) arasına peynir, çökelek, soğan, kıyma, patates konarak katlanmış dürüm	Ötüken Türkçe Sözlük (Çağbayır, 2007) ve Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Türkiye’nin bazı yöre ağızlarında hâlen kullanılıyor.
bir batırık türü	Uysal’a (2011) göre Karaman’da ve yapılan görüşmelere göre Mersin’de hâlen kullanılıyor.
mercimekle yapılan köfte	Güncel genel ağ sayfalarına göre Adana’da hâlen kullanılıyor.
içi soğanlı ve kıymalı mantı	Ötüken Türkçe Sözlük (Çağbayır, 2007) ve Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Niğde’de hâlen kullanılıyor.
lokma tatlısı	Ötüken Türkçe Sözlük (Çağbayır, 2007) ve Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Kastamonu-Küre’de hâlen kullanılıyor.
lahanalı bir köfte	Güncel genel ağ sayfalarına göre Azerbaycan’da hâlen kullanılıyor.
bir çeşit av tüfeği	Ötüken Türkçe Sözlük (Çağbayır, 2007) ve Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nün 5. cildine (TDK, 2009b) göre Amasya’da hâlen kullanılıyor.
at arabalarının iki tekerini birbirine bağlayan malzeme	Boz’a (2002) göre Afyon’da hâlen kullanılıyor.

Sadece Irak veya Azerbaycan’a özgü kullanımlar dışında sözcük, Türkiye’de 23 anlamı temsil etmek üzere kullanılmaktadır. Ancak bütün bu anlamların, (bir şeyin) çevresini sarmak suretiyle o şeyi basınç altına alma, daraltma anlamına bağlı yan anlamlar olduğu ifade edilebilir. Bu,

anlam bilimi açısından doğal bir durumdur. Nitekim Aksan (2007, s. 182-183) bu konuda şöyle söylemektedir:

Yan anlam terimiyle dile getirilen, belli bir ses bileşiminin, sözcüğün, temel anlamının yanı sıra edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır. Her dilde, sözcüklerin çoğunluğunun, birden çok anlattığı, çokanlamlı olduğu düşünülürse dil adını verdiğimiz düzen içinde gösterilenlerin tek bir görev yüklenmediklerini söyleyebiliriz. (...) Ancak hemen ekleyelim ki, temel anlamla bunlar arasında ve bunların her biri arasında ilgi bulunur.

“Sıkmak işi”, “bir tür pantolon veya şalvar”, “bayat ekmeğin su ile ıslatılıp sıkılmasıyla elde edilen malzemeyi un, tuz ve suyla yoğurup hamur durumuna getirdikten sonra arasına kavrulmuş soğan, peynir konularak pişirilen bir yemek”, “sımsıkı bağlanmış”, “sıkılmaya, suyu alınmaya elverişli”, “dar bir tür kadın yelegeği” sıkma sözcüğünün Türk Dil Kurumu Sözlüğünde sunulan anlamlarıdır. “Yelek”, “kollu ya da kolsuz, vücudu bir korse gibi saran, bir tür kadın yelegeği”, “kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş dizi, gerdanlık”, “sac ekmeği (bazlama) arasına peynir, çökelek, soğan, kıyma, patates konarak katlanmış dürüm”, “içi soğanlı ve kıymalı mantı”, “lokma tatlısı”, “bir çeşit av tüfeği” ise Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğünde sıkma sözcüğü için ortaya koyulan anlamlardır. Dikkat edilirse iki sözlükte de yer almayan ancak bu çalışmada tespit edilen başka anlamlar ve coğrafi bölgeler mevcuttur. Bunların söz konusu eserlere eklenmesi uygundur.

Tespit edilenlerin dışında, farklı zaman ve yerlerde yeni anlamların ortaya çıkabileceği veya mevcut anlamların kullanıldığı yeni yerlerin tespit edilebileceği durumundan hareketle anlam bilimi ışığında “sıkma” sözcüğü üzerine yeni çalışmalar yapılabilir. Ayrıca Türkçedeki diğer sözcüklerin tarihsel süreçteki anlam değişimlerini belirleyerek kavram sınırlarını çizen çalışmalara hız kazandırılmasının sözlük çalışmaları ve sözcük öğretimi açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Zira bir dildeki sözcükler o dili konuşan toplumun geçmişten günümüze getirdiği tarihsel, kültürel, sosyolojik ve felsefi çerçeveyi; dünya görüşünü ve algılayışını çizen göstergelerdir. Bunlara ait tespit edilen her yeni anlam veya kullanım yeri, mevcut sözlüklerin güncellenmesine kaynaklık edecek; temel eğitimden yükseköğretime kadar yürütülen Türkçe eğitimi kapsamında sözcük öğretimi faaliyetlerini besleyecektir.

“Sıkma” sözcüğü özelinde, bu çalışmada ortaya koyulan anlamlar Türkçe ve edebiyat derslerinin kitaplarına metin veya etkinlikler bağlamında eklenerek farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerin, Türkçe veya edebiyat öğretmenlerinin rehberliğinde anlam değişimlerini somut örneklerle görebilmeleri de sağlanabilir.

Etik Metin

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

- Adamović, M. (2014). *Floransalı Flippo Argenti'nin notlarına göre (1533) 16. yüzyıl Türkçesi*. Türk Dil Kurumu.
- Akalın, M. (2000). *Eski Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2003). *En eski Türkçenin izlerinde*. İstanbul: Multilingual.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilimi*. Türk Dil Kurumu.

- Alimov, R. (2014). *Tandır dağları yazıtları-eski Türk runik yazıtları üzerine bir inceleme*. Köken.
- Arat, R. R. (1992). *Edib Ahmed b. Mahmud Yükneki-Atebetü'l-Hakayık*. Türk Dil Kurumu.
- Argunşah, M. & Güner, G. (2015). *Codex Comanicus*. Kesit.
- Árpád, B. (2010). *Sözlerimi iyi dinleyin... Türk ve Uygur runik yazıtlarının karşılaştırmalı yayını* (E. Yılmaz, Çev.). Türk Dil Kurumu.
- Âşık Paşa. (1998). *Âşık Paşa-yı Velî-Garibnâme* (B. Noyan, Çev.). Ardıç.
- Ata, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdis III (dizin-sözlük)* Türk Dil Kurumu.
- Ata, A. (2004). *Karahanlı Türkçesiyle ilk Kur'an tercümesi (Rylands nüshası)-Karahanlı Türkçesi (giriş-metin-notlar-dizin)*. Türk Dil Kurumu.
- Atalay, B. (1940). *Divânü lügâti't-Türk tercümesi (c. II)*. Türk Dil Kurumu.
- Ayazlı, Ö. (2016). *Eski Uygurca din dışı metinlerin karşılaştırmalı söz varlığı*. Türk Dil Kurumu.
- Aydın, E. (2014). *Orhon yazıtları (Kül Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*. İstanbul: Kömen.
- Ayverdi, İ. (2006). *Misalli büyük Türkçe sözlük* (3. cilt). Kubbealtı.
- Barutçu Özönder, F. S. (2011). *Muhakemetü'l-lugateyn: iki dilin muhakemesi*. Türk Dil Kurumu.
- Battal, A. (1997). *İbn-i Mühennâ Lûgati*. Türk Dil Kurumu.
- Birkan, İ. & Korkut, E. (1998). *James Russell Hamilton-Budacı iyi ve kötü kalpli prens masalının Uygurcası-Kalyanampara ve Papamkara*. Simurg.
- Boz, E. (2002). *Afyon merkez ağzı (dil özellikleri, metinler, sözlük)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Canpolat, H. (Haz.) (2018). *Behcetü'l-Hadâik fî Mev'izâti'l-Halâik*. Türk Dil Kurumu.
- Canpolat, M. ve Önler, Z. (2007). *İshak bin Murâd / Edviye-i Müfredede (metin-sözlük)*. Türk Dil Kurumu.
- Coşkun, H. (Ed.) (2019). *Atebetü'l-hakâyık*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe sözlük*. Ötüken.
- Dağıstanlıoğlu, B. E. (2018). *Keşfü'l-Hüdâ: Doğu Türkçesiyle yazılmış bir Kaside-i Bürde şerhi*. Türk Dil Kurumu.
- Dankoff, R. (2008). *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi okuma sözlüğü*. Yapı Kredi.
- Deniz, K. (2011). Etkili iletişim. S. Gülerer, *Üniversiteler için dil ve anlatım içinde* (s. 549-635). Gazi.
- Dil Derneği. (2012). *Türkçe sözlük*. Dil Derneği.
- Dilâçar, A. (2003). *Kutadgu Bilig incelemesi*. Türk Dil Kurumu.
- Dilçin, C. (1991). *Süheyl-ü nev-bahâr (inceleme-metin-sözlük)*. Türk Dil Kurumu.
- Doğan, E. (Haz.) (2016). *Kâbus-nâme (giriş-notlar-sözlük-dizin-ıpkıbasım)*. Türk Dil Kurumu.
- Eraslan, K. (2001). *Alî-Şîr Nevâyî mecâlisü'n-nefâyis (çeviri ve notlar)*. Türk Dil Kurumu.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü* (2. basım). Bizim Büro.
- Ergin, M. (1994). *Orhun abideleri* (17. basım). Boğaziçi.
- Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin divanı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut kitabı I (indeks-gramer)*. Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (2006). *Türk dil bilgisi*. Bayrak.
- Ergin, M. (2008). *Dede Korkut kitabı II (giriş-metin-faksimile)*. Akçağ.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin grameri*. (M. Akalın, Çev.). Türk Dil Kurumu.

- Gulcalı, Z. (2013). *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan “aç bars” hikâyesi*. Türk Dil Kurumu.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü 2. cilt*. Türk Dil Kurumu.
- Gürsoy Naskali, E. (Haz.) (1995). *Wilhelm Radloff-Manas destanı (Kırgız Türkçesi metin-Türkiye Türkçesi çeviri)*. Türksoy.
- Gürsoy Naskali, E., Butanayev, V., İsina, A., Şahin, E., Şahin, L. & Koç, A. (2007). *Hakasça-Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Hacib, Y. H. (2018). *Kutadgu bilig I-II-III: Viyana, Fergana, Kahire nüshaları*. Türk Dil Kurumu.
- Hamilton, J. R. (1998). *İyi ve kötü prens öyküsü* (V. Köken, Çev.). Türk Dil Kurumu.
- Hürmüzlü, H. (2013). *Irak Türkmen Türkçesi sözlüğü*. Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı.
- İzbudak, V. (1936). *El-idrâk haşiyesi*. Devlet.
- Kanar, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Say.
- Karaağaç, G. (1997). *Lutfî Divanı (giriş-metin-dizim-tpkibasım)*. Türk Dil Kurumu.
- Karaağaç, G. (2005). *Çağatayca el kitabı* (3. basım). Akçağ.
- Karabacak, E. (2002). *Bergamalı Kadri ve müyessiretü 'l-ulûm*. Türk Dil Kurumu.
- Karamanlioğlu, F. (Haz.) (2006). *Şeyh Şeref Hvâce-Mu'inü 'l-Mürîd (transkripsiyonlu metin, dizin, tpkibasım)*. Beşir.
- Karasoy, Y. (1998). *Şiban Han Divânı (inceleme-metin-dizin-tpkibasım)*. Türk Dil Kurumu.
- Kartal, A. (2003). *Tuhfe-i Remzî*. Akçağ.
- Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk (giriş, metin ve dizin)*. Türk Dil Kurumu.
- Kestelli, R. N. (2004). *Resimli Türkçe kamus*. Türk Dil Kurumu.
- Koçu, R. E. (1967). *Türk giyim, kuşam ve süslenme sözlüğü*. Başnur Matbaası.
- Köktekin, K. (2007). *Yusuf Emirî Divanı (giriş-inceleme-tenkitli metin-sözlük-tpkibasım)*. Fenomen.
- Kurşun, Z., Kahraman, S. A. & Dağlı, Y. (2003). *Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi-Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemed Zillî II. kitap* (2. basım). Yapı Kredi.
- Mahmudov, R. (Ed.) (2004). *Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ensiklopediyası (cilt I)*. Lider Nəşriyyat.
- Mahmudov, R. (Ed.) (2005). *Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ensiklopediyası (cilt II)*. Lider Nəşriyyat.
- Mansuroğlu, M. (1947). *Anadolu Türkçesi (XIII. asır)-Dehhâni ve manzumeleri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Mezunları Derneği.
- Müller, F. W. K. & Gabain, A. V. (1936). *Uygurca üç hikâye* (S. Himran, Çev.). İbrahim Horoz.
- Nâzimâ, A. & Reşad, F. (2018). *Mükemmel Osmanlı lügati*. Türk Dil Kurumu.
- Nişanyan (t.y.). Sıkma. *Nişanyan sözlük (büyük Türkçenin etimolojisi)* içinde. 04 Ekim 2021 tarihinde <http://www.nisanyansozluk.com> adresinden erişilmiştir.
- Orkun, H. N. (2000). *Eski Türk yazıtları (birleştirilmiş baskı)*. Türk Dil Kurumu.
- Ölmez, Z. (Haz.) (2020). *Ebulgazi Bahadır Han-Şecere-i Terâkime*. Türk Dil Kurumu.
- Önler, Z. (Haz.) (1999). *Celalüddin Hızır (Hacı Paşa) / Müntahab-ı Şifa II sözlük*. Simurg.
- Özbay, B. (2014). *Huastuanift (Manihaist Uygurların tövbe duası)*. Türk Dil Kurumu.
- Özmen, M. (Haz.) (2001). *Ahmed-i Dâî divânı (Cilt II)*. Türk Dil Kurumu.
- Özsoy, B. S. (2006). *Dede Korkut kitabı (transkripsiyon-inceleme-sözlük)*. Akçağ.
- Öztopçu, K. (1989). *Münyetü 'L-Guzât-14. yüzyıla ait Memlûk Kıpçakçasıyla yazılmış bir risâle (metin-tercüme-dizin)*. Harvard Üniversitesi.

- Öztopçu, K. (2002). *Kitâb fî 'ilm an-nuşşâb (Memlûk Kıpçakçasıyla 14. yüzyılda yazılmış bir okçuluk kitabı)*. Şafak.
- Öztürk, Ö. (2009). *Folklor ve mitoloji sözlüğü*. Phoenix.
- Öztürk, İ. Y. (2014). *Görsel okuma kapsamında grafik simgeler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Özyetgin, A. M. (1996). *Altın Ordu, Kırım ve Kazan sahasına ait yarlık ve bitiklerin dil ve üslup incelemesi*. Türk Dil Kurumu.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri sözlüğü* (cilt III). Millî Eğitim.
- Paker, T. (2017). Durum çalışması. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* içinde (s. 119-134). Anı.
- Parlatır, İ., Tezcan Aksu, B. & Tufar, N. (2006). *İbrahim Cûdî Efendi-lûgat-ı Cûdî*. Türk Dil Kurumu.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal araştırmalara giriş nicel ve nitel yaklaşımlar* (D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz, Çev.). Siyasal.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). *Türkçe sözlük*. Arkadaş.
- Rahimi, F. (2018). *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğü*. Akçağ.
- Redhouse, J. W. (2016). *Müntahabât-ı Lugat-i Osmâniyye*. Türk Dil Kurumu.
- Rıfat, A. (2004). *Lûgat-i tarihiyye ve coğrafiyye*. Keygar Neşriyat.
- Sabuncuoğlu, Ş. (1999). *Mücerreb-nâme (ilk Türkçe deneysel tıp eseri-1468)*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Sağol, G. (1995). *Harezmi Türkçesi satır arası Kur'an tercümesi (giriş, metin, sözlük ve tıpkıbasım)*. Harvard Üniversitesi.
- Sami, Ş. (1317). *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- Sungur, N. (1994). *Âhî divânı (inceleme-metin)*. Kültür Bakanlığı.
- Şenol, A. (2013). *Halk kültürü ve etnografya terimleri sözlüğü*. Kişisel.
- Tarlan, A. N. (1945). *Hayalî Bey Divânı*. İstanbul Üniversitesi.
- Tatçı, M. (Ed.) (2016). *UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevî yılı anısına Divân-ı Hikmet*. Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, https://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/yesevi_dij.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Tekcan, M. (2005). *Bayram Han'ın Türkçe Divanı*. Bulut.
- Tekin, Ş. (1993). *Uygurca metinler I-Kuanşi İm Pular (ses işiten ilâh)*. Türk Dil Kurumu.
- Tekin, Ş. & Tekin, G. A. (Haz.) (1993). *Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza Bâburnâme III. Kısım*. Harvard Üniversitesi.
- Tekin, T. (2004). *İrk Bitig (eski Uygurca fal kitabı)*. Öncü Kitap.
- Tekin, Ş. (Haz.) (2019). *Uygurca metinler II. Maytrisimit-Burkancuların mehdîsi Maitreya ile buluşma-Uygurca iptidai bir dram*. Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R. & Argunşah, M. (2008). *Mu'inü'l-Mürîd (inceleme-metin-çeviri-dizin-tıpkıbasım)*. Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R., Çögenli, S. & Yanık, N. H. (1999). *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lûgati't-Türkiyye*. Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R., Çögenli, S. & Yanık, N. H. (2000). *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R. (2003). *Ed-dürretü'l-mudiyye fi'l-lûgati't-Türkiyye*. Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R., Vural, H., Karaatlı, R. (2003). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Tulum, M. (2001). *Yusuf Sinan Paşa-tazarru' name*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Tulum, M. (2011). *17. yüzyıl Türkçesi ve söz varlığı*. Türk Dil Kurumu.

- Türk, V. (Haz.) (2018). *Bahrü'l-Hakâyık (giriş-metin-dizin)*. Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu. (2009a). *Tarama sözlüğü* (3. basım). Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu. (2009b). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü (cilt V)*. Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). İletişim. *Büyük Türkçe sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Sıkma. *Büyük Türkçe sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Bilimler Akademisi. (2011). *Türkçe bilim terimleri sözlüğü*. Türkiye Bilimler Akademisi.
- Töven, B. (2004). *Yeni Türkçe lügat*. Türk Dil Kurumu.
- Uğurlu, M. (1987). *Münyetü’l-guzât*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Uysal, İ. N. (2011). *Karaman ili ağızları ve Anadolu ağızları arasındaki yeri*. Karaman: TC: Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi sözlüğü*. Eğitim.
- Ünlü, S. (2017a). *Harezmi Altınordu Türkçesi sözlüğü*. Eğitim.
- Ünlü, S. (2017b). *Karahanlı Türkçesi sözlüğü*. Eğitim.
- Yavuz, K. (1991). *Şeyhoğlu Kenzü’l-Küberâ ve Mehekkü’l-Ulemâ (inceleme-metin-indeks)*. Türk Dil Kurumu.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldırım, T. (2010). *Hüseyin Baykara Divânı (inceleme-metin-dizin-tpkıbasım)*. Hat.
- Yüce, N. (1993). *Mukaddimetü’l-Edeb/Hvarizm Türkçesi ile tercümeli Şuşter nüshası (giriş, dil özellikleri, metin, indeks)*. Türk Dil Kurumu.
- Yüksel, S. (1965). *Işk-nâme (inceleme-metin)*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Zılhoğlu, M. (2007). *İletişim nedir?* (3. basım). Cem.

Görüşme Yapılan Kişiler

- Hasan Döngel ile 09.03.2021 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.
- İbrahim Palaz ile 22.08.2021 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.
- İsmail Baldemir ile 08.09.2021 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.
- Muharrem İğde ile 10.09.2021 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.
- Mustafa Topal ile 13.04.2020 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

Şekillere Ait Genel Ağ Kaynakları:

- Akdeniz Bölgesi’ne has bir yemek türü olan sıkmaya dair çeşitli görünüm* (Şekil 2). <http://www.ekmeksanati.com/documents/bazl6.jpg>, <http://www.deryadanlezzetler.com/wp-content/uploads/2008/04/sikma7.jpg>, <http://www.yesilsalata.com/wp-content/uploads/2012/12/SDC17435-Kopyala.jpg>, http://www.e-sehir.com/yemek_tarifleri/yoresel/resim/sikma-568.jpg
- Bir yemek türü olan batırık ve sıkma* (Şekil 3). <http://www.ustayemektarifleri.com/corbalar/batirik-corbasi-ve-koftesi>
- Kastamonu-Küre’de sıkma olarak adlandırılan tatlı* (Şekil 5). http://www.daday.gov.tr/default_B0.aspx?content=217
- Kalâm sıxması* (Şekil 6). http://dadli.az/uploads/posts/2014-12/1418727283_dadli.jpg
- Sıkmaköfte* (Şekil 4). <http://imamkoy.com/wp-content/uploads/2012/02/APDC1865.jpg>
- Sıkma yelek* (Şekil 1). <http://www.topragizbiz.com/gelenek-ve-goreneklerimiz/480-afyonkarahisar-ili-yoresel-giysileri-kiyafetleri.html>

EXTENDED ABSTRACT

Determining The Conceptual Field of The Word "Sıkma" In Terms of Semantics And Vocabulary Teaching

Since it is one of the oldest words of Turkish in terms of origin and no research has been done on it at the end of the search in Council of Higher Education National Thesis Center (YÖK Thesis), DergiPark Akademik, TR Index, CAB Direct, Ebsco Host, Education Index, Ideal Online, Journal Storage, Science Direct, Springer Link, Taylor&Francis Online and Wiley Online Library databases, it is thought that this research, which aims to reveal the meanings of the word 'sıkma' both in the past and today, will contribute to filling a gap especially in terms of Turkish lexicology and vocabulary teaching studies.

In this context, answers to the following questions are sought:

1. What are the formal features of the word 'sıkma'?
2. What are the meanings of the word 'sıkma' in historical periods?
3. What are the current meanings of the word 'sıkma'?

In this study in the qualitative research model, it was checked whether there were studies on the mentioned word through literature review, and then the sources in which the word was used were scanned using the document analysis method.

According to the Turkish etymology dictionaries, it has been determined that the word 'sıkma' is formed by adding the verb stem *sı-* with the verb-making suffix from the verb *-k-* and the noun making suffix/dependent morpheme from the *-ma* verb.

In order to reveal the meanings of the word 'sıkma' in the past, the main historical works of Turkish were scanned. According to written sources, the word was first used in the 16th century. It is encountered in Ottoman Period Turkish. The word was used in the context of clothing at that time, in connection with the meaning of being tight, as the name or forename of different types of clothing.

When viewed up to date, it is seen that the word 'sıkma' is used in a very wide geography, in many senses and in different tasks (noun and adjective). These meanings can be classified as clothing, food and equipment names or prefixes as well as expressing various actions.

Except for uses specific to Iraq or Azerbaijan, the word is used to represent 23 meanings in Turkey. However, it can be stated that all these meanings are connotations related to the meaning of putting pressure on (something) by wrapping it around, narrowing it down. This is natural in terms of semantics.

In the light of semantics, new studies can be carried out on the word 'sıkma', considering that new meanings can emerge in different times and places, or new places where existing meanings are used, apart from the ones determined in this paper. In addition, it is thought that it is necessary to accelerate the studies that draw the boundaries of the concept by determining the meaning changes of other words in Turkish in the historical process in terms of lexical studies and vocabulary teaching. Each new meaning or place of use of these will be a source for

updating existing dictionaries; it will feed the vocabulary teaching activities within the scope of Turkish education carried out from basic education to higher education.

In particular, the meanings revealed in this study can be added to the textbooks of Turkish and literature courses in the context of text or activities, so that students from different grade levels can see the meaning changes with concrete examples under the guidance of their Turkish or literature teachers.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).